THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.

דאָס אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

וואָס וועגן א "דזשאַב" פאַר אייער זון און טאָכטער?

ביי דער קאָנווענשאָן פון "קאָנסיל אָף דזשואיש ווימען" וואָס איז לעצטע וואָך אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין לאָס־אַנדזשעלעס, איז דיסקוטירט געוואָרן דער טרויעריקער פאַקט, וואָס עס הערשן דיסקרימינאַציעס קעגן אידישע אַרבעטער און אָנגעשטעלטע אין עקאָנאָמישן לעבן פון די פאַראייניקטע שטאַטן. און וואָס צענדליקער טויזנטער אידישע מיידלעך איבער'ן לאַנד קאָנען זיך ניט צושלאָגן צו קיין שטעלע צוליב זייער אידישקייט.

אַז אַזעלכע דיסקרימינאַציעס עקזיסטירן, איז ניט בלויז אין די פאַראייניקטע שטאַטן, נאָר אויך אין קאַנאַדע, איז קיין נייעס ניט. מיר האָבן וועגן אַזעלכע געהערט און הערן אפילו ביי אונז, אין ווינניפּעג. און פון די דאָזיקע דיסקרימינאַציעס ליידן ניט נאָר די אידישע מיידלעך, נאָר אויך די אידישע יונגעלייט. מערנישט. פאַר מענער איז די פראַגע דערווייל ניט אַזוי שאַרף, ווייל זיי האָבן בעסערע געלעגענהייטן איינצואָרדענען זיך אָדער אין די ספּעציפיש אידישע "טריידס", אָדער ביי זעלבסטשטענדיקע אונטערנעמונגען. פאַר מיידלעך איז די פראַגע אַ סך ערנסטער, ווייל זיי זוכן אָפטער אָפּס אַרבעט אָדער שטעלעס אין די גרויסע סטאָרס, אָן דוקא אויף די דאָזיקע געבינען לאָזן זיך די דיסקרימינאַציעס באַזונדערס פילן.

אויב די דאָזיקע פאַקטן זיינען אונז כמעט אַלעמען באַקאַנט, מוזן מיר אָבער זאָגן, אַז מיר האָבן זיי נאָך צו ווייניק אויפמערקזאַמקייט געשיינקט, און פאַקטיש גאָרנישט ניט געטאָן צו באַקעמפן די דאָזיקע לאַנע. דעם "קאָנסיל אָף דזשואיש ווימען" קומט דערפאַר קרעדיט, פאַר צוציען די אויפמערקזאַמקייט פון דער אידישער עפנטלעכער מיינונג צו דער דאָזיקער זייער געפערלעכער לאַנע.

עס דאַרף פאַר אונז זיין קלאָר, אַז מיר טאָרן עס ניט לאָזן אַזוי גיין. אויב מיר ווילן ניט דערגרייכן דאָ צו אַזאַ מצב ווי אין פּוילן, וואו אַלע עקאָנאָמישע געביטן ווערן ביסלאַכווייז פאַרמאַכט פאַר אידן, די מעגלאַכקייטן פאַר'ן קליינעם און מיטעלן מענשן איינצואַרדענען זיך דאָ ביי אַ זעלבסטשטענדיקער אונטערנעמונג ווערן, מיט דער אַנטוויקלונג פון גרויסן קאַפּיטאַל, אַלץ מער באַשרייענקט. און אונזערע זין און טעכטער נויטיקן זיך אין שטעלעס, — פּראָפעסיאָנעלע אָדער ניט־פּראָפעסיאָנעלע, — אָדער אין אַרבעט־פּאָזיציעס, — און וואָס מער אידישע יונגעלייט און מיידלעך וועלן זיך יאָגן נאָך די שטעלעס, אַלץ שאַרפער קאָן מען דערוואַרטן, וועלן ווערן די דיסקרימינאַציעס.

דאָס ווערט פאַר אונז דאָ, אין אַמעריקע און אין קאַנאַדע, דרינגענדיק פּראָבלעם, און מיר מוזן גלייך אָנהויבן זוכן פאַר דעם אַ לייזונג.

מיר וואָלטן אפשר געדאַרפט צוטרעטן צו דער לייזונג אויף אַ ברייטן נאַציאָנאַלן מאַסשטאַב, — דורך דעם גרינדלאַכן איבערבוי פון דעם גאַנצן אידישן עקאָנאָמישן בנין. אָבער דאָס איז זייער אַ קאָמפּליצירטער סאָרט לייזונג, וואָס קאָן־ניט געשאַפן ווערן אויף אַ קינסטלאַכן אופן. יעדנפאַלס איז אַזאַ סאָרט לייזונג, ווען די אידישע באַפעלקערונג זאָל שוין זיין פּסיכאָלאָגיש צוגעגרייט צו איר, אַ זאַך פאַר דורות.

אויפ'ן מאָמענט מוזן מיר זיך דערווייל באַנאָגענען בלויז מיט באַקעמפן די דאָזיקע דיסקרימינאַציעס מיטלען מיר האָבן נאָר אין אונזער אַנדער אַרט. און אויב מיר זיינען בשום־אופן ניט בכח זיי אינגאַנצן צו באַזייטיקן, קאָנען מיר אָבער אַ היבט ביסל אויפטאָן, — אַ דאַנק דער געוויסער מאַס פון עקאָנאָמישן און געזעלשאַפטלאַכן איינפלוס וואָס ס'איז אונז געלונגען ביז איצט צו דערווערבן דאָ אין לאַנד, — אָפּצושוואַכן די שעדלאַכע ווירקונג פון די דאָזיקע דיסקרימינאַציעס.

דערצו איז אָבער נויטיק צו דערוועקן ביי אונז דעם געזעלשאַפטלאַכן באַוואוסטזיין און אחריות געפיל פונ'ם יחיד פאַר'ן כלל. יעדער אידישער יחיד דאַרף באַגרייפן, אַז אויב ער איז אפילו ביי איצטיקן מאָמענט פריי פון דיסקרימינאַציעס, קאָן ער אָבער מאָרגן ווערן אַ קרבן פון זיי.

קאָנקרעט גערעדט: וואָס קאָנען מיר טאָן צו באַקעמפן די דאָזיקע דיסקרימינאַציעס?

עס זיינען דאָ קריסטלאַכע פירמעס, וואָס דיסקרימינירן קעגן אידישע אָנגעשטעלטע. ווען איינער אַדער איינע וועגדעט זיך צו זיי נאָך אַ שטעלע, פרעגן זיי אים אָדער זי אַן וועגן זייער נאַציאָנאַליטעט, און באַלד ווי זיי דערהערן דאָס וואָרט "אידיש", ווערן זיי זייער גלייכגילטיק צום אפּליקאַנט, און הייסן אים אָדער איר קומען נאָך אַן ענטפער, — וואָס וועט זיין, געוויינלאַך, "מיר דאַרפן שוין ניט".

אַזעלכע פאַלן זיינען גאָר ניט קיין זעלטנהייט, און מיר זיינען זיכער, אַז אַ סך ווייניקער אידישע יונגעלייט און מיידלעך קאָנען אונז דערציילן אַ סך טרויעריקע דערפאַרונגען. מיר האָבן מורא, אַז עס פאַסירט אָפט, אַז אידישע אָנגעשטעלטע, וואָס האָבן צופעליק יאָ געקראָגן אַזעלכע שטעלעס (אפשר ווייל זיי איז געלונגען אויף אַ ווייַלע צו פאַרלייקענען זייער אידישקייט), מאַכט מען איינג, צווינגענדיק זיי צו רעזיגנירן.

אַזעלכע דיסקרימינאַציעס ווערן געוויינלאַך באַגאַנגען אויף אַן "אייערלעך" אופן. און מען באַהאַלט זיך דערווייל אויס מיט זיי. פאַר אונז וועט אָבער ניט שווער זיין אויסצוגעפינען עס, און אויב אַ גרעסערע אונטערנעמונג האָט ניט קיין אידישע אָנגעשטעלטע, איז כדאי אַלעמאָל אויסצוגעפינען דערפון.

זאָלן מיר אויסגעפינען, אַז אַ וועלכע ס'איז פירמע מאַכט אַזעלכע דיסקרימינאַציעס קעגן אידישע אָנגעשטעלטע, דאַן דאַרפן מיר איר ענטפערן מיט דער זעלבער מאַס. — מיר דאַרפן פונקט אַזוי גוט דיסקרימינירן קעגן איר און ניט טאָן מיט איר קיין געשעפטן.

דאָס איז גאָרנים קיין קלייניקייט. צווישן די פירמעס קאָנען זיין פאַבריקן און "האָלסיילס", וואָס טוען גרויסע געשעפטן מיט אידישע קרעמער. צווישן זיי זיינען דאָ אַפשר גרויסע "ריטייל" געשעפטן, וואָס לייזן הונדערטער טויזנטער דאָלאַר אַ יאָר פון אידישע קונים.

די אידן זיינען גרויסע געבריוכער און גוטע קונים פאַר זיך פערזענלאַך, אָבער אויסער דעם ליגט ביי איצטיקן מאָמענט אַ באַדייטנדיקער טייל פונ'ם האַנדל אין זייערע הענט, — און עס זיינען דאָ ווייניק פירמעס, וואָס זיינען גלייכגילטיק צום אידישן האַנדל.

מיר קאָנען אזוי אויסאַיבן אונזער איינפלוס אויף זיי און צווינגען זיי ניט צו מאַכן קיין אונטערשייד צווישן אידישע און ניט־אידישע אָנגעשטעלטע. זאָלן בלויז אייניקע פירמעס דערפילן אַליין דעם טעם פון דיסקרימינאַציע, און עס וועט זיכער האָבן אַ ווירקונג אויף זיי אין אויף אַנדערע.

דאָס דאַרף זיין אונזער אויפגאַבע. עס וועלן זיך געפינען די פאַראַנטוואָרטלאַכע אידישע קערפּערשאַפטן, וואָס וועלן מאַכן די נויטיקע אויספאָרשונגען, — אָבער, ווי מיר האָבן שוין געזאָגט, איז די הויפּט זאַך, — דער געזעלשאַפטלאַכער באַוואוסטזיין און דער אחריות געפיל פון יעדן יחיד באַזונדער.

מיר וואָלטן געווען זייער דאַנקבאַר צו אונזערע רעדנער, ווען זיי זאָלן זיך טיילן מיט אונז מיט זייערע פערזענלאַכע מיינונגען און פערזענלאַכע דערפאַרונגען אויף דעם געביט. דאָס וועט אונז געבן די נויטיקע מאַטעריאַלן פאַר דער שאַפונג פון אַ קלאָרן באַגריף פון דער לאַגע און וועגן די מיטלען וואָס קאָנען אָנגענומען ווערן פאַר דער באַטש טייל־וויזיער־לייזונג פון פּראָבלעם.

עס איז נאָך דאָ אויך די פראַגע וועגן אידישע אונטערנעמער און זייער באַציאונג צו אידישע אָנגעשטעלטע. — אָבער וועגן דעם וועלן מיר ריידן ביי אַ צווייטער געלעגנהייט.

אונזער אַרבעט אין קאַנאַדע

פון הרב יהודה ליב זלאָטניק עקזעקוטיוו דירעקטאָר פון קאַנאַדער ציון אָרגאַניזאַציע

איבערבליק איבער דער אַרבעט פון דער קאַנאַדער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין פאַרלויף פון די לעצטע דרייסיק חדשים פאַרגעלעגן פאַר דער צוויי־און־צוואַנציקסטער ציוניסטישער קאָנפערענץ, מאָנטרעאַל, 19טן יאַנוואַר, 1930.

נעערטע דעלעגאַטן: —

איך געפין ניט פאַר נויטיק אייך צו געבן דאָ אַ באַריכט איבער אונזערע פּאַליטישע דערגרייכונגען און וועגן די רעזולטאַטן פון אונזער אַרבעט אין די לעצטע יאָרן. דער באַריכט פון אונזער אַרבעט אין די לעצטע צוויי מיט אַ האַלבן יאָר, וועגן דעם וועט באַריכטן דער קאַסיערער פון אונזער אָרגאַניזאַציע ה' פיינבערג, און וועגן דעם וועט איר געפינען אַלע איינצעלהייטן אין דעם פינאַנץ־באַריכט, וואָס איז פאַר אייך צו־געגרייט געוואָרן, און געפינט זיך אין אייער הענט גערדוקטערהייט.

איך געפין אויך ניט פאַר נויטיק צו רעדן בפרטות וועגן די מעטאָדן פון אונזער אַרבעט, און צו דערציילן ווי אַזוי מיר האָבן די רעזולטאַטן דערגרייכט, ווייל די אַרבעט איז דאָך געטאָן געוואָרן מיט אַ יאָר אויף געטאָן דורך אייך. אויב דערגרייכט געוואָרן דורך אייך.

ווען מיר האָבן צוזאַמענגעשטעלט אינזער פינאַנץ־באַריכט און איך האָב באַרייט אַ סומען די סומען וואָס מיר האָבן געוואָלט אין שטאַנד זיין אַלס מיר האָבן געוואָלט אין אַמשנעלסטן. און מיר שנעל פאַר אַרץ־ישראל — האָב איך געפילט אַן אינערלאַכן זעלן־דראַנג און אַן אומבאַזיגבאַרן ווילן אויסצולופן אַ הויכן רופט קאַנאַדע, אין דיי שטעט אין אין די שטעטלאַך ווייט און צעוואָרפן.

איך וויל האָבן אַז מיין שטים און מיין נע וועגטער, אויסגעשפּראָכן דאָ אין'ם יעצטיקן פייערלאַכן מאָמענט, וועלן זיי אַלעמען דערגרייכן, און זיי וועלן וויסן אַז ערגעץ וואו וועט יעדער טאָט זייערער פאַרשריבן און יעדע אַנשטריינגונג זייערע אָפּגעשאַצט.

גרויס און נאָבל איז די ברייטהאַרציקייט פון דעם קאַנאַדער אידישן בייַשטייער ערער־געבער, אָבער נאָך גרעסער און נאָבלער איז די טרייהייט אַן אינערגעבן הייט פון אונזערע געוועזענע־נעמערס. זיי זיינען דער פונדאַמענט פון אונזער גאַנצער אַרבעט אין'ם גלות, ווי די חלוצים זיינען דער פונדאַמענט פון אונזער אַרבעט אין אַרץ־ישראל. אָן זיי — גאָרנישט ניט. מיט זיי — אַלץ!

ווען איך האָב לעצטן זומער געריזן אינזער אַרבעט אין אַיראָפּע, בין איך געפאָרן צוזאַמען מיט אַן אַלטן יענער. ער האָט מיר אין לאַנגע שעה'ן געשילדערט דאָס רייצנדע אונטערטהאָלץ לעבן פון יענערעי, ווי אַ מענש גייט אַרויס־אין דער פרי באַוואַפנט, ווי ער גייט, ווי ער זוכט, ווי די רויב מיידט אים אויס, באַהאַלט זיך און אַנטלויפט, און אַמאָל ווערט ער אויף אָנגעגריפן און באַפאַלן. ער גייט פאַרזיכטיק און זוכנדיק, און פאַרברייענט אַמאָל נאָנצע שעה'ן אין פאַרצווייפלונג אָן רעזולטאַט, און פלוצלונג באַקומט ער באַפרידיקונג פאַר אַלע זיינע אַנשטרענגונגען און מי. שעה'ן האָט ער מיר דאָס אַלץ געשילדערט און ער האָט אויף באַדויערט אונז אירן ווייל מיר ווייסן ניט דעם טעם פון גיין אויף געיעג...

איך האָב מיר אָבער געטראַכט, אַז אויב דער גוי מיינט אַזוי, האָט ער ווי עס ווייזט אויס נאָך קיינמאָל זיך ניט געטראָפן מיט אַ קרן־היסוד קעוועסער... און ער ווייסט ניט וואָס עס הייסט אַרויסגיין אין דער פרי באַוואַפנט מיט ליטעראַטור, צירקוּלאַרן, טענות, אַרגומענטן און רעסיט־ביכ־לאַך. אַרומגיין שעה'ן און זעען ווי מענשן באַהאַלטן זיך פאַר אים, באַפאַלן אַמאָל אויף, שעה'ן גייען אַמאָל אויעך מיט פאַר־לוירענער מי אַנשטריינגונג פאַרדרום און האַרצווייטיק און דערנאָך פלוצלונג צו לעזן אין אַ באַריכט דאָס אַלס רעזולטאַט פון דער אַרבעט זיינען הונדערטער טויזנטער דאָלאַר געוואָרן פאַר אַ הייליק צייל, גרויסע שטרעקעס לאַנד זיינען אויסגעלייזט געוואָרן און גרויסע אַרבעט איז מעגלאַך געמאַכט געוואָרן!

אַ דאַנק, אַ האַרציקער דאַנק אַלע געבער, אָבער אַ הימן, אַ לויב־געזאַנג צו די נעמער!

איך באַדויער, וואָס איך קאָן דאָ ניט דערמאָנען די הונדערטער נעמען פון די פריינט פון צייַן, מענער און פרויען, וואָס טוען אונזער אַרבעט מיט אַזוי פיל ליב־שאַפט און נעדיבקייט. איך בין שטאָלץ דער־קחלות פון קאַנאַדע. איך בין שטאָלץ דער־מיט, וואָס די מערהייט פון זיי זיינען מיר באַקאַנט פערזענלאַך און וואָס די גרעסטע צאָל פון זיי זיינען מיינע פערזענלאַכע פריינט.

איך מוז דערמאָנען עלי־כל־פנים איינע פון אונזערע ווייטסטע און קלענסטע קחלות, וואָס האָט כשר פאַרדינט לאַרבער קראַנצן. דאָס קליינע עסטעוואַן איז שוין אייך אַלעמען באַקאַנט, הייַנט ווייל איך אָבער דערמאָנען דאָס ניט פיל גרעסערע קאַמסאַק אין קאַסקאַטשעוואַן, וואו די סך־מע פון $2,612.73 איז געוואָרן געוואָרן אין איינציק יאָר. קאַמסאַק האָט גוט געאַרבעט אויף אַלע געביטן, געבנדיק אין איין יאָר $220.00 פאַר דעם קרן־היסוד, $876.00 פאַר דעם יוניטעד פּאַלעס זיין אַפּיל, $662.43 פאַר דעם עמערדזשענסי פאָנד, $666.90 פאַר'ן נאַציאָנאַל־פאָנד, $131.40 פאַר הדסה און $56.00 פאַר אַנדערע פאָנדן. וואָלטן אַלע קחלות, קליין און גרויס, געגעבן לויט דער זעלבער מאָס פערקאָפּ, וואָלט אַרץ־ישראל אפשר אין איין איינציק יאָר געקאָנט אויפגעבויט ווערן.

איך האָב דערמאָנט דעם נאָמען פון קעמסאַק ניט ווייַ זיי זיינען אויסגאַמען, נאָר ווייל זיי זיינען נאָבעלע מוסטערן פון דעם טיפּ פון אַ קאַנאַדער ציון אַרבעטער און פון קאַנאַדער בריטיטהאַרציקייט.

ווען מיר האָבן ביי דער לעצטער וויניפּעגער קאָנווענשאָן אונטערגענומען ביי־צושטייערן אַ מיליאָן דאָלאַר פאַר'ן אַי־דישן נאַציאָנאַל פאָנד אום אויסצולייזן 50 טויזנט דונאַם לאַנד, האָבן אַ טייל נע־צוויי־פּלט צי קאַנאַדע וועט טאַקע דאָס געלט איינצאָלן און אַנדערע האָבן גע־

פאַר דער פאַראַנטוואָרטלאַכער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין פאַרלויף פון די לעצטע דרייסיק חדשים פאַרגעלעגן פאַר דער צוויי־און־צוואַנציקסטער קאָנפערענץ, מאָנטרעאָל, 19טן יאַנוואַר, 1930.

פון אַ ספּעציעלן יער די קחלה געזעען גאַנץ צו מאַכן. און רע־פון צען טויזנט ביימער אין אַרץ־ישראל. דשיינע האָט איינגעפירט ניט מער צו דאָס איז אַ אַמאָל פון אַ גרויסן יער. דאָס וועט זיין דער בעסטער וועג צו פאַר־נעמען קיין מויל־פּלעדזשעס נאָר, פאַרט־אינטערעסירן אונזערע קינדער — די שול־רייטעט טשעקס, אַזוי אַז אַן וויטערע מי יוגנט — מיט אַרץ ישראל און מיט דעם און אַרבעט און אַן קאַסטן און אויסגאַנג נאַציאָנאַל פאָנד איינגעצאָלט!

מיר זיינען אָבער נאָך שוילדיק דערויף וועערט דער באַנק אַ חשוב'ע סומע. דער קאַ־צו דער באַנק אַ חשוב'ע סומע. דער קאַ־סירער, ווייס איך, וועט אייך זאָגן אַז מיר זיינען שולדיק 157 טויזנט דאָלאַר. איך קאָן אייך אָבער זאָגן, אַז זייט ער האָט זיין באַריכט אָנגעשריבן ביז הייַנט האָבן מיר שוין אָפּגעשאַלט נאָך 17 טויזנט דאָלאַר און מיר זיינען נאָר שולדיק נאָך 140 טויזנט דאָלאַר. אָבער אויך דאָס איז אַ גרויסע סומע. מיר זיינען אויך דער דרסה שולדיק געלט און דאָס אַלץ מוז באַצאָלט ווערן ווי אַמשנעלסטן. און מיר וועלן אין שטאַנד זיין אונזערע חובות שנעל אָפּצאָלן, אויב גייענדיק אוועק פון דער קאַנוונשאָן וועלן מיר דערפילן אונז זער פליכט און אָפּצאָלן און אינאַמאָנען די גאַך ניט־באַצאָלטע "פּלעדזשעס" צום יו־נייטעד פּאַלעסטיין־אָפּיל. מיר מוזן אויך זעען אַז די אַלטעגלאַכע אַרבעט פאַר'ן קרן קיימת לישראל זאָל ניט פאַרקלענערט ווערן נאָר ווי געהעריק פאַרגרעסערט ווערן.

עס ווייַלט מיט אונז יעצט אין קאַנאַדע איינער פון די אויפריכטיקסטע קרן־קיימת אַרבעטער אין אַיראָפּע, דר. ווייַנערט. דר. ווייַנערט וועט באַקומען אַרגאַניזירן אַ ספּע־ציעלן קאַמפּיין פאַר דעם גאָלדענעם בוך אין פאַר די פּוישקעס.

די צאָל פון יחידים און אינסטיטוציעס אין קאַנאַדע, וואָס האָבן זיך לעצטן יאָר פאַרשריבן אין'ם גאָלדענעם בוך איז אויי־סערגעוויינלאַך קליין, בסך־הכל 40 איינ־שריפטן. דאָס באַוויַיזט, אַז דער עראַנגק פון גאָלדענעם בוך איז נאָך ניט געווען באַ־קאַנט און ניט פּאָפּולער געווען אין קאַנאַ־דע. אויך די צאָל פון באַקסעס אין אונ־זערע הייזער איז ניט געווען גרויס און די אויסלייזיקונג פון די באַקסעס קומט ניט פאָר מיט דער געהעריקער סיסטעמאַטיש־קייט און פאָלגמעסיקייט. דאָס אַלץ וועט זיך דר. ווייַנערט באַמיען צו פאַרבעסערן מיט אַן אַלטן יענער. ער האָט מיר אין לאַנגע שעה'ן געשילדערט דאָס רייצנדע אונזערע פּלעדזשעס לעבן פון יענערעי, ווי אַ מענש גייט אַרויס־אין דער פרי באַוואַפנט, ווי ער גייט, ווי ער זוכט, ווי די רויב מיידט אים אויס, באַהאַלט זיך און אַנטלויפט, און אַמאָל ווערט ער אויף אָנגעגריפן און באַ־פאַלן. ער גייט פאַרזיכטיק און זוכנדיק, און פאַרברייענט אַמאָל נאָנצע שעה'ן אין פאַרצווייפלונג אָן רעזולטאַט, און פלוצ־לונג באַקומט ער באַפרידיקונג פאַר אַלע זיינע אַנשטרענגונגען און מי. שעה'ן האָט ער מיר דאָס אַלץ געשילדערט און ער האָט אויך באַדויערט אונז אירן ווייַל מיר ווייסן ניט דעם טעם פון גיין אויף געיעג...

איך האָב מיר אָבער געטראַכט, אַז אויב דער גוי מיינט אַזוי, האָט ער ווי עס ווייַזט אויס נאָך קיינמאָל זיך ניט געטראָפן מיט אַ קרן־היסוד קעוועסער... און ער ווייַסט ניט וואָס עס הייסט אַרויסגיין אין דער פרי באַוואַפנט מיט ליטעראַטור, צירקו־לאַרן, טענות, אַרגומענטן און רעסיט־ביכ־לאַך. אַרומגיין שעה'ן און זעען ווי מענשן באַהאַלטן זיך פאַר אים, באַפאַלן אַמאָל אויף, שעה'ן גייען אַמאָל אויעך מיט פאַר־לוירענער מי אַנשטרייַנגונג פאַרדרום און האַרצווייטיק און דערנאָך פלוצלונג צו לעזן אין אַ באַריכט דאָס אַלס רעזולטאַט פון דער אַרבעט זיינען הונדערטער טויזנ־טער דאָלאַר געוואָרן פאַר אַ הייליק צייל, גרויסע שטרעקעס לאַנד זיינען אויסגעלייזט געוואָרן און גרויסע אַרבעט איז מעגלאַך געמאַכט געוואָרן!

אַ דאַנק, אַ האַרציקער דאַנק אַלע גע־בער, אָבער אַ הימן, אַ לויב־געזאַנג צו די נעמער!

איך באַדויער, וואָס איך קאָן דאָ ניט דערמאָנען די הונדערטער נעמען פון די פריינט פון צייַן, מענער און פרויען, וואָס טוען אונזער אַרבעט מיט אַזוי פיל ליב־שאַפט און נעדיבקייט. איך בין שטאָלץ דער־קחלות פון קאַנאַדע. איך בין שטאָלץ דער־מיט, וואָס די מערהייט פון זיי זיינען מיר באַקאַנט פערזענלאַך און וואָס די גרעסטע צאָל פון זיי זיינען מיינע פערזענלאַכע פריינט.

איך מוז דערמאָנען עלי־כל־פנים איינע פון אונזערע ווייטסטע און קלענסטע קחלות, וואָס האָט כשר פאַרדינט לאַרבער קראַנצן. דאָס קליינע עסטעוואַן איז שוין אייך אַלעמען באַקאַנט, הייַנט ווייַל איך אָבער דערמאָנען דאָס ניט פיל גרעסערע קאַמסאַק אין קאַסקאַטשעוואַן, וואו די סך־מע פון $2,612.73 איז געוואָרן געוואָרן אין איין איינציק יאָר. קאַמסאַק האָט גוט געאַרבעט אויף אַלע געביטן, געבנדיק אין איין יאָר $220.00 פאַר דעם קרן־היסוד, $876.00 פאַר דעם יוניטעד פּאַלעס זיין אַפּיל, $662.43 פאַר דעם עמערדזשענסי פאָנד, $666.90 פאַר'ן נאַציאָנאַל־פאָנד, $131.40 פאַר הדסה און $56.00 פאַר אַנדערע פאָנדן. וואָלטן אַלע קחלות, קליין און גרויס, געגעבן לויט דער זעלבער מאָס פערקאָפּ, וואָלט אַרץ־ישראל אפשר אין איין איינציק יאָר געקאָנט אויפגעבויט ווערן.

איך האָב דערמאָנט דעם נאָמען פון קעמסאַק ניט ווייַ זיי זיינען אויסגאַמען, נאָר ווייַל זיי זיינען נאָבעלע מוסטערן פון דעם טיפּ פון אַ קאַנאַדער ציון אַרבעטער און פון קאַנאַדער בריטיטהאַרציקייט.

ווען מיר האָבן ביי דער לעצטער וויניי־פּעגער קאָנווענשאָן אונטערגענומען ביי־צושטייערן אַ מיליאָן דאָלאַר פאַר'ן אַי־דישן נאַציאָנאַל פאָנד אום אויסצולייזן 50 טויזנט דונאַם לאַנד, האָבן אַ טייל גע־צוויי־פּלט צי קאַנאַדע וועט טאַקע דאָס געלט איינצאָלן און אַנדערע האָבן גע־

עס איז שוין אָוונט און מיט גרויסע שוועריקייטן אַרעינטער איך זיך קוים אין די פאַרדרייטע שטיינערנע זעק, וועלכע טראָגן דאָ דעם נאָמען גאַסן. אויף אַ ווינ־קעל, נעבען אַ קסווער, שטייט אַ לעמאָ־נאַר־פאַרקויפער אין אַ טערקישן פעז און אַ בונטן כאַלאַט. צו אים וועגדע איך זיך מיט דער פראַגע: "וואו 'וואוינט דער הויפּט רב?" איך האָב זיי פראַגע גע־שטעקט אין אַ שלעכטן איטאַליענישן (פון וואַנען זאָל איך קאָנען אַ בעסערן?) אָבער דער "טערק" ענטפערט מיר גלייך אויף העבראַיִשן: היהודי אתה? נלכה יחדו אל רבנו. (אַ איד ביסטו? לאָמיר צוזאַמען גיין צו אונזער רב). ס'האָט זיך אים, ווייסט אויס, אויסגעראַכט, אַז איך קוועטש קעל זיך און ווייַל זיך ניט לאָזן בייַנאַכט אויף אַ פרעמדן אינזל מיט אַ צופעליקן "טערק", מעג ער אפילו ריידן העבריי־איש, — עפּנט ער שנעל אויף דעם כאַ־לאַט און ווייַזט מיר אַ טלית־קטן מיט צי־צית פון העלע פאָסן. דאָס האָט מיך איי־בערציינט און איך לאָז זיך פירן פון לע־מאַנאַדן פאַרקויפער אין טלית־קטן.

מיר געפינען זיך שנעל אין אידישן קוואַרטאַל, וואו נישט קוקנדיק אויף דער שפּעטער שעה זיינען נאָך אַלע געשעפטן אָפן און אויפ'ן גאַס זיצן באַלעבאַטים, אַלע כמעט אין טערקישע פעזען אויף די קעפּ און אין מזרח קליידונג. אויף יערן טרים און שריט שטאַלך מיט פאַרשיידע־נע וואַלוטעס. דאָס טוישן געל אין ביי די אידן דאָ אַ נעבען באַשעפטיקונג צו זייערע פאַכן. קראָמען פון מאַנופאַקטור־סחורות, פון גאַלאַנטעריי, פון אויבסט, — אַזוי ווי ערגעץ אין פּיאַסעטשנע אָדער קראַסנאָוואַטאָו. מערנים סחורה איז פאַ־ראַן מער און די אידן זיינען אַנדערש גע־קליידעט און רייַדן אויף אַ רייַע פרעמדע שפּראַכן. אַלע אָבער פאַרשטיין און ריידן העבריאיש. נאָך מער איז דאָס אַרויסצו־זעען ביי די קינדער, וועלכע גייען שוין אייראָפּייאיש געקליידעט. באַזונדער אינ־דערפרי די איטאַליענישע שול און נאָכ־מיטאָג די העבריאיש מיט אַ גרויסן רעליגיעזן פּראָגראַם:

אויפ'ן וועג צום רב ווערן מיר וואַרים באַגריסט פון אונזערע ברידער און באַ־גלייט פון צענדליקער קינדער. דערגייען מיר ביז אַ לאָנד, וואָס פאַרמאָגט נאָר אַיין אינזל, אָבער ענגלאַנד וואָלט ביי אַזאַ לוקסוס גאַנץ שנעל באַנקראָטירט.

איך לאָז אויבער די אוטאָמאָבילן און די קאַרעטעס, וועלכע קרעמפּירן שטענדיק דעם פריינען רייַזנדן, און לאָז זיך אַריין אין די טיפענישן פון שטאָט אין דער ריכ־טונג צום אידן קוואַרטאַל.

יאָ! ניט קוקנדיק אויף דעם געטראַכטן שטרייַנגן געזעץ פון מיטלאַלטער, — באַ־וואוינט דאָס אינזל אַ בלעגדע אידישע באַפעלקערונג פון אַ מאַן פיר טויזנט, וואָס בילדעט פיר פּראָצענט פון אַלע אַר־טיקע אינוואוינער — גריכן, טערקן, און אַביסל איטאַליענער באַאַמטע.

מען איינגעטיילט אַ נאַנצן טאָג און פאַר אַ שטאַרק באַגרינדעטע באַהויפּטונג, אַז דאָרט, וואו עס געפינט זיך איצט דער מיטלענדישער ים, אין מיט הונדערטער טויזנטער יאָרן צוריק געווען אַ בלעגדע יבשה, מיט שטעט און אַ נאָר הייבער קול־טור, מיט אַ פּוסיערנדען מענשלאַכן לע־בען. אַ רייע ערד־ציטערנישן און שפּע־טער דער מבול האָבן אָפּגעשווינקט די דאָזיקע אַמאָליקע וועלט און פאַרבינדן זי מיט דעם אומפאַרגלייכלאַכן גרין־בלוי־לאַכן שיגל פון מיטלענדישן ים (ים הגי־דול אָדער ים התיכון איז אונזער אַלטער ליטעראַטור). עס זיינען אָבער אין מיטן ים געבליבן צעשעטן אַ רייע אינזלען, וועלכע באָדן זיך אין זון און רייַכע נאַ־טור דעקאָראַציעס, — און אין דער הייַנ־טיקער תקופה פון אונזער וועלט האָבן די אינזלען געשפּיגט אַ באַדייטענדערע ראָל, אָנהויבנדיק פון טיפן אַלטערטום און ענ־דיקענדיק מיט דער נייעסטער געשיכטע.

אַרט ביים גיבראַלטאַר ליגן די באַלע־אַרען אינזלען, וועלכע געערן צו שפּאַניען און זיינען באַוואַקסן מיט די פּרעכטיק־סטע און געדיכטסטע פאַלמען־וועלדער, וועלכע קאָנען מיט זייער רייַך קאָקנורי־רען גאָר מיט די גראַציעזע און פאַלמען וויסקיקע טעכטער פון דער אינזל־שטאָט אליקאַנטע.

און אין מיט'ן ים קעגנינט ענגלאַנדס געפאַנצערטע פויסט — דאָס אינזל מאַל־טע, — מיט זיין אָרגינעלער, האַלב אַפ־ריקאַנישער באַפעלקערונג, — אין אַ ראַם פון גרויזאַמע קריגס־שיפן איינגעפאַסט.

און עטוואָס צפון'דיקער מיט אַיר שיינקייט, מיט אירע וואולקאַנען און — וואולקאַנישע טעמפּעראַמענטן אויטאָ־ליע'ס דימענס, — סיציליע. דאָס אינזל פון פאַרגליווערטע אין פאַמעראַנ־צען זונען־שטראַלן און פון בלאָנדע ברו־נעטינס מיט אַלגוזען אונגן.

נאָך מיט צוויי יאָר צוריק האָב איך אויף מיינער אַ רייזע באַזוכט דעם דאָזי־קען מערב טייל פון מיטלענדישן ים און טיף אין נשמה אַריינגעזאַפּט דעם צאַרטן ריח פון מירטן, באַנאַנען און אַלטערטום.

דאָס מאָל האָט מיך אונזער שיף גע־טראָגן איבער די מזרח־טיילן פון דעם ים, דאָרט, וואו עס קענינן די אינזלען דאָדאָ, ציפּעקן, און קאַרפּאַ, וועלכע זיינען שטאַרק איינגעקריצט אין אונזער אידישער מאַר־טירער־געשיכטע.

אַזוי ווי אָבער אונזער שיף איז אַ אי־טאַליענישע און איטאַליע וויל זיך אַרויס־זייַן אַלס אַ לעער טיכטיגערע קאָלאָני־אַלטאַרישע מלוכה ווי ענגלאַנד, — האָט מען געוואָלט אונזער באַזוך פון די דער־מאָנטע אינזלען פאַרוואַנדלען אין אַ פּראָ־פּאַגאַנדע לעקציע פאַר מוסאָליני'ס מלו־כה: דאָס אינזל דאָדאָס, אויף וועלכן עס פלאַטערט די איטאַליענישע פאָן, האָט

א אינזל אין מיטל־לענדישן ים, וואו אידן לעבן ווי אין אַ גן עדן

פון ה. שאַשקעס

אין דער ערד ווייַסנשאַפט עקזיסטירט אַ שטאַרק באַגרינדעטע באַהויפּטונג, אַז קאָרפּאָ (גריכנלאַנד), האָט מען געגעבן נאָר אַ פּאָר שעה און אַגב זיינען זיי פון ניט אינטערעסאַנטסטן טייל.

איינגנטלאַך האָב איך אַלס געדאַרפט מורא האָבן פאַר דאָדאָס.

דאָס איז דאָך געווען די פעסטונג פון די מיטלאַלטערלאַכע קרייץ־צוגן; דאָ האָ־בען זיי דריי הונדערט יאָר נאָכאַנאַנד גע־הערשט, געבויט זייערע פעסטונגען, וועל־כע זיינען נאָך גאַנץ אומבאַרירלאַך גע־בליבן ביז'ן היינטיקן טאָג; דאָ האָט גע־בושעוועט דער ווילדסטער האַס צו דער אידישער און מוסולמאַנישער וועלט.

און אין יענער צייט טאַקע איז אַרויס אַ געוועץ: "קיין פון פון קיין אידן טאָר זיך ניט געפינען אויפ'ן אינזל; אויב אפי־לו אַ שיף וועט זיך צעבראָכן ביי די ברעג־עס אַן אַ אידן, — זאָל מען אים גלייך צו־ריקוואַרפן אין וואַסער".

און דאָך האָט מען אונזער שיף אויף וועלכער עס האָט זיך געפונען אונטער פאַרשיידענע פאַסאַפּאָרטן אַ שיין ביסל אי־דען — גאַנץ פיין אויפגענומען, — מיט מוזיק און דעקאָראַציעס